
NORMATIVITAT,
(RE)ESTANDARDITZACIÓ
I GLOTOPOLÍTICA

NOVES MIRADES
DES DE LA SOCIOLINGÜÍSTICA CATALANA

Miquel Àngel Pradilla Cardona

PUV
UNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

ÍNDIX

PRÒLEG, per Georg Kremnitz	13
INTRODUCCIÓ	19

1.

QÜESTIONS EPISTEMOLÒGIQUES

1. L'ESTANDARDITZACIÓ LINGÜÍSTICA:	
LA DINAMICITAT D'UN CONCEPTE CALIDOSCÒPIC	27
1. <i>Estàndard</i> , un terme de significació dinàmica	27
2. Norma i variació lingüístiques	28
3. Vigència i avaluació crítica del model d'Einar Haugen	31
4. Normativitat i estandardització en l'entorn sociològic de la modernitat	35
5. Nous desenvolupaments: desestandardització i demotització.	40
6. Ideologies de l'autoritat lingüística: anonimat i autenticitat.	43
Bibliografia de referència.....	49
2. L'ESTANDARDITZACIÓ DE LES LLENGÜES MINORITZADES:	
EL REPTE DE LA TRIA DEL MODEL	55
1. Llengües minoritàries i llengües minoritzades	56
2. Ideologies de l'homogeneïtat i l'heterogeneïtat	61
3. L'estandardització de les llengües minoritzades	68
4. La tria del model.....	72
Bibliografia de referència.....	75

3. DIASISTEMATICITAT VS. PLURICENTRISME. UNA APROXIMACIÓ A LA LINGÜÍSTICA DE LES VARIETATS ALEMANYA	81
1. Introducció.....	81
2. La lingüística de les varietats alemanya	84
2.1 La petjada estructuralista en la lingüística de les varietats	84
2.2 La immediatesa i la distància comunicativa de la variació lingüística: la variació concepcional o situacional	87
3. Diasistematicitat vs. pluricentrisme.....	93
4. Corol·lari	98
Bibliografia de referència.....	101

II.

EL PROCÉS D'ESTANDARDITZACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA

4. REFLEXIONS SOBRE EL PROCÉS D'ESTANDARDITZACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA: DE POLANCO (1984) A L'ACTUALITAT	107
1. El marc sociolingüístic.....	108
2. Definició i evolució del model.....	117
3. El debat contemporani	130
Bibliografia de referència.....	142
5. COMUNICACIÓ VS. DEMARCACIÓ. LA GESTIÓ DE LA VARIACIÓ LINGÜÍSTICA EN LA VARIETAT FORMAL DE LA LLENGUA CATALANA	149
1. Introducció	150
2. La categorització de la variació lingüística.....	152
3. El procés d'estandardització de la llengua catalana.....	158
3.1 L'estandardització de les llengües subordinades.....	158
3.2 L'establiment de la norma	165
4. Comunitat lingüística i model referencial.....	169
4.1 Consideracions preliminars	169
4.2 Els factors simbólicoactitudinals. El protagonisme contemporani del criteri de <i>la consciència dels parlants</i> .	171
4.3 El factor interaccional. El valor comunicatiu de les llengües	175
5. Corol·lari	180
Bibliografia de referència.....	183

6. L'ESTANDARDITZACIÓ DE LA LLENGUA CATALANA:	
LA MODELITZACIÓ DE LA VARIETAT FORMAL A L'ENSENYAMENT	187
1. Introducció.....	188
2. Consideracions preliminars	189
2.1 La comunitat lingüística: l'altra cara de la moneda de l'establiment d'un model formal.....	189
2.2 La condició de llengua minoritzada i el tractament sin- gular que requereixen els processos d'estandardització de les llengües subordinades.....	190
2.3 Els nous factors contemporanis de la comunicació: la societat xarxa i la consegüent desterritorialització de la comunitat lingüística	192
2.4 Els nous parlants, un nou focus d'atenció a l'hora d'es- tablir l'itinerari d'assoliment de la varietat formal	193
3. Teories gramaticals i ensenyament de llengües.....	194
3.1 Norma i variació en els corrents lingüístics contempo- ranis.....	194
3.2 Els enfocaments comunicatius: una aproximació a la seua didàctica	197
4. El procés d'estandardització de la llengua catalana	200
5. A manera de conclusió	204
Bibliografia de referència.....	205
7. L'UNIVERS CALIDOSCÒPIC DE LA SOCIOLINGÜÍSTICA	
DE LA VARIACIÓ EN L'ÀMBIT DE LA LLENGUA CATALANA.....	207
1. La «socialització» de la lingüística.....	207
2. La sociolingüística de la variació	210
3. Els treballs sobre fenòmens variables de la llengua catalana	212
3.1 L'ortodòxia variacionista: el vèrtex sociolingüístic	212
3.1.1 Estudis sobre fenòmens variables.....	213
3.1.2 Consideracions teoricometodològiques.....	216
3.2 La presència del variacionisme en els vèrtexs històric, pragmàtic i geolingüístic.....	218
3.2.1 El vèrtex històric.....	218
3.2.2 El vèrtex pragmàtic.....	219
3.2.3 El vèrtex geolingüístic.....	221
4. Conclusions	223
Bibliografia de referència.....	224

III.

IDENTITAT LINGÜÍSTICA I ESTANDARDITZACIÓ

8. IDENTITAT LINGÜÍSTICA I ESTANDARDITZACIÓ. ELS CAMINS SINUOSOS CAP A LA MODELITZACIÓ DE LA VARIETAT FORMAL VALENCIANA	233
1. Introducció.....	233
2. L'estandardització de les llengües subordinades.....	235
3. El cas valencià	237
3.1 Dinàmica glotopolítica	237
3.2 Els models lingüístics en competència al País Valencià	240
3.2.1 Els pols extrems: model secessionista vs. model català.....	240
3.2.2 El debat contemporani: model <i>autonomista</i> vs. model <i>convergent</i>	242
4. Epíleg: a la recerca d'una <i>comunitat comunicativa</i>	249
Bibliografia de referència.....	250
9. DE FRONTERES ADMINISTRATIVES I LÍMITS GEOLECTALS.	
LA CRUÏLLA LINGÜÍSTICA VALENCIANOCATALANA (I ARAGONESA)	255
1. Introducció	255
2. Estatus dialectal de la cruïlla valencianocatalana (i aragonesa). Perspectiva dialectològica i geolingüística	257
3. Consideracions des de la sociolingüística.....	263
4. La varietat estàndard: per un model formal tortosí transfronterer	265
Bibliografia de referència.....	271

IV.

EL DIASISTEMA LUSO-BRASILER

10. LA GESTIÓ NORMATIVA DE LA LLENGUA PORTUGUESA.	
APROXIMACIÓ GLOTOPOLÍTICA.....	277
1. Introducció	277
2. Portugal: la nostàlgia de l'imperi	278
3. El Brasil: un gegant amb peus de fang.....	281
4. Lusofonia: utopia o quimera?.....	285
5. La gestió normativa.....	290
6. Conclusions	293
Bibliografia de referència	295

PRÒLEG

En el present llibre, Miquel Àngel Pradilla aborda una qüestió important, la redefinició contemporània de la normativa de la llengua catalana. Hi explora un possible horitzó pluricèntric que substituiria el monocentrisme clàssic. Una proposta, la tradicional, que, convé dir-ho, ja contenia elements del pluricentrisme. La dialèctica monocentrisme-pluricentrisme és ben present en els textos del llibre, d'una manera directa o indirecta. No hi proposa una solució ben delimitada, però apunta una direcció, tot alertant dels avantatges i dels riscos de les possibles opcions. Amb aquestes reflexions l'autor s'incardina en el moviment, força actiu, de la sociolingüística normativa actual. Una nova mirada condicionada, segons la meua opinió, per nous desenvolupaments que voldria esbossar sumàriament en aquestes ratlles d'introducció que l'autor m'ha demanat tan amablement.

Les esmentades evolucions, ben interrelacionades entre elles, responen almenys a dues circumstàncies noves: la primera, als canvis recents de les condicions de la comunicació; la segona, a les noves orientacions dels especialistes que s'ocupen de l'elaboració i la consolidació de les varietats referencials.

Les condicions de la comunicació han canviat i continuaran canviant essencialment per dues raons. La globalització, que ja va tenir els seus primers efectes en temps prehistòrics, s'ha intensificat d'una manera extraordinària des dels inicis de la primera revolució industrial. Aquest nou context requereix noves formes de comunicació, especialment per a les situacions de distància. Això provoca que les funcions de les llengües també canviïn. L'extensió de la comunicació moltes vegades s'acompanya d'una demarcació més intensa, amb la voluntat d'establir diferències amb les altres varietats. D'altra banda, una part d'aquesta revolució descansa en les innovacions comunicatives recents, que multipliquen les opcions dels usuaris. Jürgen Habermas fins i tot ens parla d'una «tercera revolució comunicativa». La primera fou la invenció de l'escriptura, que

va possibilitar la preservació i el desplaçament de la paraula. La segona va anar de la mà de l'aparició de la impremta, que va convertir tota la humanitat en lectora potencial. I la tercera la protagonitzen els «nous mitjans», que empoderen tota la ciutadania com a nous «autors potencials».¹ En un cert sentit es tracta d'una mena de «democratització» de la comunicació, que permet que tothom pugui fer públiques les seves opinions. Val a dir que aquesta revolució tot just ha començat i, com adverteix Habermas, encara falta molt de temps perquè es consolidi. Amb tot, aquesta revolució implica molts canvis en la utilització de les llengües (Miquel Àngel Pradilla parla d'aquesta qüestió a diferents indrets del llibre) i sobretot comença a definir el paper que certes llengües poden jugar d'ara endavant. En aquest pròleg no em puc entretenir a detallar els canvis que s'estan produint –comunicatius, socials, humans, etc.–, canvis que en realitat encara no comprenem. D'altra banda, no és necessari insistir en la constatació que aquest canvi fonamental de les condicions de la comunicació porta riscos considerables per a la humanitat.

Un altre canvi important –vinculat d'alguna manera al que acabem d'apuntar– concerneix a les bases per a normativitzar les llengües, per a la creació de varietats de referència. Sabem que inicialment les llengües regulades foren poques: a l'espai europeu, el grec i més tard el llatí. Durant tota l'edat mitjana, el llatí, sostingut per l'Església catòlica i l'Imperi, fou l'única llengua normativitzada que coneixia l'Europa occidental. El primer assaig d'escapar d'aquest domini, el de l'occità medieval, fracassà per les circumstàncies històriques del moment: al segle XIII, el resultat de la «croada albigea» va deixar la llengua sense una estructura de poder autòctona que li donés suport. Tot seguit, amb el Renaixement, comença una nova etapa. Serà al voltant dels segles XV i XVI (a Castella es dona amb una certa anticipació), quan uns monarques qüestionen la preeminència de l'Imperi. Així, a poc a poc, l'ús oficial del llatí es va anar reemplaçant pel de les diferents llengües que emergien en els seus àmbits territorials. Aquestes noves llengües requerien una «elaboració» (aquesta és la significació del terme *Ausbau*, proposat per Heinz Kloss) per tal de poder complir amb les necessitats comunicatives que fins ara havien estat reservades al llatí. Atès que totes aquestes noves formes de

1. Jürgen Habermas (2020): «Moralischer Universalismus in Zeiten politischer Regression. Jürgen Habermas im Gespräch über die Gegenwart und sein Lebenswerk», *Leviathan*, Berliner Zeitschrift für Sozialwissenschaft, vol. 38, pp. 7-28 [26-27].

referència van néixer als centres de poder del moment, totes solien adoptar els hàbits comunicatius de les corts com a fonament de les normativitzacions. En conseqüència, esdevenen llengües monocèntriques (una excepció notable seria l'elaboració de la normativa de l'alemany, condicionada per la complexitat de la construcció de l'Imperi). A més, com els responsables de les noves regulacions lingüístiques en general eren dipositaris d'un saber normatiu limitat i les possibilitats de comparació eren escasses, aquestes normes (com ara l'anglesa o la francesa) presentaven una caracterització (socio)lingüística força deficitària. Es tracta de normatives que ja apuntaven a la necessitat d'unes reformes que en alguns casos encara no s'han fet efectives a dia d'avui.

Dos esdeveniments canviaran ben aviat la situació: la invenció de la impremta i la reforma luterana. La primera posa a l'abast de la gent textos de tota mena i la segona impulsa la població a llegir els textos bíblics. A partir d'aquest moment, els editors tindran un doble interès: patrocinaran la utilització de les llengües veritablement parlades en detriment del llatí i donaran suport a l'elaboració de normatives que possibilitin la conformació del màxim nombre de lectors (i compradors) dels seus productes. Això, a llarg termini, tindrà conseqüències importants en la definició de la normativitat.

A finals del segle XVIII, amb el naixement del nacionalisme modern, s'inicia una nova etapa. Aquesta vindrà marcada per l'inici d'un moviment que s'inscriu en l'anomenada «primavera dels pobles», un nou context en què, dit curt, els pobles puguin guanyar la independència política (o si més no, cultural). Les reivindicacions d'aquest moviment contenen un element lingüístic: s'aspira a l'assoliment de la plenitud de les llengües d'aquests pobles, unes llengües que haurien de satisfer les mateixes funcions de les llengües dominants ungides de poder. Alhora, els codificadors d'aquestes llengües –moltes vegades gent del poble que se senten solidaris amb ell– volen que la imatge normativa s'assembli a la varietat de la llengua que empren quotidianament. Consideren que d'aquesta semblança depèn (almenys en part) l'acceptació. Aquesta exigència, però, serà difícil de complir: la multiplicitat de funcions comunicatives que la llengua formal ha de satisfer sempre ocasiona una diferenciació amb la llengua de tothom i de tots els dies. Tanmateix, moltes vegades l'entusiasme nacional ha obviat aquesta consideració.

En general, aquestes normatives elaborades durant el segle XIX són de bona qualitat. La majoria constitueixen la base on recolza la varietat referencial quan els seus locutors transiten per la comunicació formal.